

FRAMTIDENS förskola och grundskola

Hur ska framtidens förskola och grundskola se ut på Gotland? Detta utreder just nu utbildnings- och arbetslivsförvaltningen.

Den 17 juni 2019 fastställde regionfullmäktige (RF) beslutet att "Barn- och utbildningsnämnden får i uppdrag att utreda framtidens skolorganisation på Gotland utifrån en kostnadsbild som närmar sig referenskostnaden i kostnadsutjämningsystemet¹ med bibehållen kvalitetsnivå. I utredningen ska särskilt kompetensförsörjning och lokaler belysas" (RF 2019-06-17, § 188).

Det är bakgrunden till den nulägesrapport som nämnden tog del av den 14/4 2020. Rapporten beskriver nuläget i Region Gotlands förskolor och grundskolor kring vilka resurser som finns, tillgången till lärare och förskollärare, var barnen och eleverna finns på ön och hur många de är, hur vi har det med likvärdigheten i utbildningen på olika delar av Gotland, hur det ser ut med resultatutvecklingen, vilka lokaler vi har och i vilket skick de befinner sig i samt hur kostnaderna är fördelade.

Utredningsuppdraget innebär också att ta fram ett förslag på hur verksamheterna ska bedrivas i framtiden. Förslaget till ny organisation för för- och grundskolan ska presenteras för BUN:s arbetsutskott den 29/9 2020 och beslutas av nämnden 20/10 2020. Sista ordet i frågan har regionfullmäktige som tar ställning till organisationsförslaget den 14/12 2020. Genomförande av beslutade förändringar ska vara klart för påbörjat införande till skolstart höstterminen 2021.

Läraryrket är den största utmaningen

Förskolan och grundskolan behöver förändras för att möta ett antal utmaningar och läraryrket är den största. I Skolverkets senaste läraryrkesprognos (december

2019) rapporteras om en beräknad nationell brist på ca 45 000 behöriga lärare och förskollärare i Sverige år 2033. Störst nationell läraryrkesbrist spås för ämneslärare år 7-9, grundskolelärare år 4-6 samt yrkeslärare. Nedan kan behovet för Gotland ses för förskolan och grundskolan.

	Behov 2019-2023	Behov 2024-2028	Behov 2029-2033	Totalt behov 2019-2033
Skolform	Antal heltidstjänster	Antal heltidstjänster	Antal heltidstjänster	Antal heltidstjänster
Förskola	100	97	74	271
Fritidshem	33	14	16	63
Grundskola 1-3	32	28	32	92
Grundskola 4-6	58	27	38	123
Grundskola 7-9	84	31	41	156

Behörighetsläget just nu

På Gotland är behörighetsläget relativt gott för närvarande. Andelen legitimerade förskollärare i den kommunala förskola var 47 procent år 2018 - högre än rikets andel som var 43 procent. Andelen utbildade barnskötare år 2018 var 20 procent och rikets andel var då 19 procent beräknat på andel heltidstjänster.

Andelen lärare (heltidstjänster) i grundskolan med en pedagogisk högskoleexamen är 83,6 procent (högre än rikets andel som var 83,2 procent) och andelen med lärarlegitimation och behörighet i minst ett undervisande ämne 73,5 procent (högre än rikets 71,5 procent). Andelen anställda (heltidstjänster) i fritidshem med pedagogisk högskoleexamen (förskolläraryrkes-examen, fritidspedagogexamen eller lärarexamen) var 37 procent vilket är lägre än riket totalt. Rikets siffra var 40 procent. Lärare i fritidshem (fritidspedagoger) är skolans största bristyrke sett ur behörighetsgrad. Fem kommunala fritidshem saknar idag behöriga lärare i fritidshem. Fr.o.m den 1 juli 2019 krävs en lärarlegitimation och behörighet för att få undervisa och ansvara för undervisningen i fritidshemmet. Detta är svårt att nå upp till.

Tillgången till legitimerade förskollärare, utbildade barnskötare samt lärare inom Region Gotlands förskolor och grundskolor varierar kraftigt både på landsbygden och i Visby. Ojämnheten skapar olikvärdighet i undervisning och utbildningen - inte minst för de yngsta i samhället. Beroende på vilken förskola ett barn har gått på så kan det alltså skilja ganska mycket på hur många barn per legitimerad förskolläraryrkes det funnits. Bristen på likvärdighet är ett nationellt problem och inget som är unikt för Gotland.

Strategier för att möta kompetensbehovet

Utifrån rådande läge och prognoser är frågan uppenbar:

¹ Referenskostnaden bygger på kostnadsutjämningsprognoserna och indikerar vad respektive verksamhet borde kosta, enligt kostnadsutjämningsprognoserna, om kommunen bedriver den med genomsnittlig ambitionsnivå och effektivitet.

hur ska vi rimligen klara att bemanna 40 förskolor och 31 grundskolor (samt resursskolor) med behöriga lärare i framtiden? Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen jobbar med kompetensförsörjningsfrågan utifrån olika strategier. Senaste kompetensförsörjningsplanen² reviderades i mars 2020. Det handlar bl.a om vidareutbildning av anställda lärare, förlänga arbetslivet och fånga upp lärare med utländsk utbildning. Ett problem är att det är för få nya lärare under utbildning och att det varit svårt att locka unga till lärarkyrket. Kompetensförsörjningsutmaningen har starka kopplingar till kvaliteten i förskola och grundskola. Forskning visar att den enskilt viktigaste faktorn för elevens måluppfyllelse är läraren.

Måluppfyllelse - hur går det för eleverna?

Resultaten för den kommunala grundskolan på Gotland är bra om man tittar på helheten. Gotland tillhör de 25 procent bästa kommunerna när det gäller elever i årskurs 9 som har fullständiga betyg (uppnått kunskapskraven i alla ämnen) och är något bättre än riket vad gäller behörighet till yrkesförberedande program på gymnasiet. Andelen elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen (i kommunala skolor) var år 2019: 77,8 procent. Rikets andel var då 73,4. Andelen behöriga elever till yrkesprogram var i de kommunala skolorna på Gotland 83,7 procent år 2019. Rikets andel var då 82,5 procent.

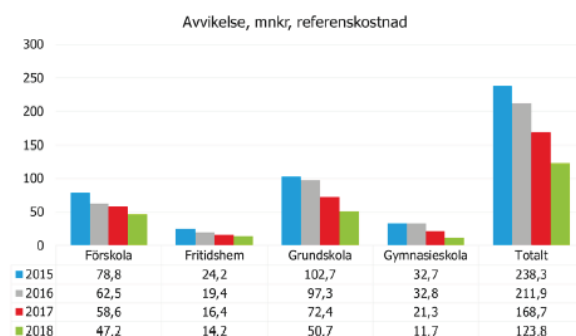
Men tittar man närmare på kunskapsresultaten/måluppfyllelsen ser man att finns stora skillnader mellan Region Gotlands grundskolor och mellan pojkar och flickor samt också utifrån om man har utländsk bakgrund eller inte och vilken studiebakgrund ens föräldrar har. Läsåret 2017/18 fanns en spridning i gymnasiebehörighet mellan grundskolorna från 55 till 95 procent. Till läsåret 2019/20 blev 90,3 procent av eleverna i årkurs 9 med högutbildade föräldrar behöriga till ett yrkesprogram, medan 79,8 procent av eleverna som har föräldrar med kortare utbildning blev gymnasiebehöriga. Flickorna i årkurs 9 uppnådde behörighet till yrkesprogram (86,8 procent) i större utsträckning än pojkarna (80,8 procent). Elever födda i Sverige är i större utsträckning behöriga jämfört med elever födda utomlands. På Gotland blev 88,6 procent av de som var födda i Sverige behöriga till ett yrkesprogram medan 40 procent av eleverna med utländsk bakgrund klarade att bli gymnasiebehöriga.

Det slutsatser som kan dras utifrån nulägesrapporten är att utbildningen inte har likvärdig kvalitet för alla barn/elever i Region Gotlands förskolor och grundskolor. Skollagen ställer krav på att alla elever ska nå minst kunskapskraven. Region Gotland har i sitt koncernstyrkort även prioriterat målet att alla elever ska

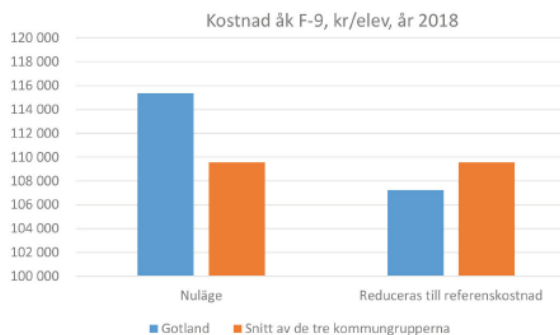
fullfölja gymnasiet och ha förutsättningar för ett livslångt lärande. Skillnaderna måste minskas. Alla barn och elever, oberoende av geografisk hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden ska ha lika tillgång till utbildning och få utbildning av likvärdig kvalitet.

Kostnadsutvecklingen åren 2015–2018

Målet för utredningen är att nå fram till en kostnadseffektiv och väl kompetensförsörd förskole- och grundskolororganisation. Vid en jämförelse av den kommunala verksamheten har Region Gotland överkostnader för varje barn och elev som är inskrivna i förskolan, grundskolan och fritidshem. Kostnadsavvikelse mot referenskostnaden redovisas nedan.

Om grundskolan minskade sina kostnader så att den kommer i nivå med referenskostnaden skulle effekten bli en lägre kostnad per elev än de tre kommungruppernas snittkostnad. Se nedanstående tabell.

För närvarande har Gotland 36 kommunala grundskolor (exklusive tre resursskolor, men de fem fristående grundskolorna inräknade). I skatteutjämningsystemet baseras beräkningarna på att det skulle finnas 24 grundskolor. Merkostnaden för att ha fler skolor än Region Gotland får bidrag för genom skatteutjämnings står öns skattebetalare för.

Läs mer om utredningen på www.gotland.se/ffg

Där hittar du också nulägesrapporten med jämförelsebilagor. Rapportens del 1 innehåller en beskrivning av nuvarande organisationen, prognoser för barn- och elevtal, kompetensförsörjnings-situationen, elevresultaten, resurser inom barn- och elevhälsan, lokalkapaciteten, skolskjutsbehoven m.m. Del 2 innehåller beskrivningar av respektive skolenhet.

² Kompetensförsörjningsplan 2020-2023